بررسی اثر دمای بازپخت بر روی ویژگیهای ساختاری، الکتریکی و مغناطیسی منگنایت La_{0.9}Sr_{0.1}MnO₃

مهین اشراقی ، محبوبه روشنمهر ^۱، پرویز کاملی^{*،۲} و فاطمه خادمی^۲ ^{(ک}روه فیزیک دانشگاه پیام نور، ایران ^۲دانشکده فیزیک، دانشگاه صنعتی اصفهان، اصفهان، ایران

چکيده

در این پژوهش نمونهٔ منگنایت با فرمول اسمی La_{0.9}Sr_{0.1}MnO₃ بهروش سل ژل و به کمک مایکروویو تهیه و در دماهای گوناگون پخت شد. ویژگیهای ساختاری نمونهها با پراش سنجی پرتوی ایکس (XRD) و میکروسکوپ الکترونی روبشی گسیل میدانی (FESEM) و ویژگیهای مغناطیسی با اندازه گیری پذیرفتاری مغناطیسی مورد بررسی قرار گرفتند. آنالیز XRD نشان می دهد که فاز تقریباً خالص مورد نظر در نمونهها شکل گرفته است. تصاویر میکروسکوپ الکترونی (FESEM) نشان می دهد که با افزایش دمای بازیخت از ۲۰۰ به ایک است. تصاویر میکروسکوپ الکترونی (FESEM) نشان می دهد که با افزایش دمای بازیخت از ۲۰۰ به نابع نشان می دهد که با افزایش دمای بازیخت از حدود ۹۰ نانومتر تا میکرومتر افزایش پیدا میکند. همچنین نتایج نشان می دهند که با افزایش دمای بازیخت، پهنای دمای گذار پارامغناطیس به فرومغناطیس، برای تمام نمونهها کاهش و اندازهٔ پذیرفتاری مغناطیسی نمونهها افزایش می باد. همچنین در منحنی مقاومت برحسب دمای نمونههای با ابعاد میکرومتر قلههای مربوط به گذار دروندانهای و بیندانهای دیده می شود، در صورتی که در نمونهٔ با ابعاد نانومتر گذار دروندانهای دیده نمی شود. این رفتار به اثرات سطحی مربوط می شود.

كليدواژگان: منگنايت، اندازهٔ ذرات، پذيرفتاري مغناطيسي ac، مقاومت الكتريكي

مقدمه

در این سالها پژوهشها بر روی ترکیبهای ویژهای با عنوان منگنایتها بهشدت گسترش یافته است [۱ – ۳]. منگنایتها دستهای از اکسیدهای منگنز با ساختار بلوری پروسکایت میباشند. منگنایتها ترکیباتی با همبستگی زیاد میان الکترونها هستند که این باعث پیچیدگی فیزیک حاکم بر آنها میشود [٤]. در نمودار فازی آنها متغیرهای بسیاری وجود دارد که تغییر هر کدام از آنها ویژگیهای منگنایتها را تحت تأثیر قرار میدهد [۵]. در این موارد گذارهای گوناگونی باهم رخ میدهند که ویژگیهای نابهنجار آنها بیشتر پیرامون این گذار فاز دیده میشود.

بررسی تجربی ویژگیهای الکتریکی و مغناطیسی این ترکیبات اولین بار در سال ۱۹۵۱ صورت گرفت [۲]. از سال ۱۹۹٤ دور تازهای از پژوهشها بر روی منگنایتهای La_{1-x}Sr_xMnO₃ بر کیب دلع¹xSr_xMnO₃ پایه لانتانیوم با بررسی ترکیب (T_o) نسبتاً بالا و (LSMO) آغاز شد. داشتن دمای کوری (T_o) نسبتاً بالا و نزدیک به دمای اتاق و همچنین بالاترین دمای گذار بین منگنایتها در این ماده باعث افزایش پتانسیلهای کاربردی آن شده است [۷]. ویژگیهای اصلی منگنایتها با عوامل زیادی مانند میزان و نوع آلایش، شعاع یونی عناصر جایگزین شده، میدان مغناطیسی و ... تغییر میکند. این ترکیبات توانایی جالب توجهی دارند و برای کاربردهای گوناگونی همانند حافظههای مغناطیسی،

^{*}نو يسنده مسئول: kameli@cc.iut.ac.ir

بررسی اثر دمای بازپخت بر روی ویژگیهای...

می شود. به نظر می رسد در این حالت و به ویژه در قسمت نهایی فرآیند، همه جای نمونه گرمای یکسانی را دریافت نمی کند. استفاده از گرمادهی توسط مایکروویو این امکان را فراهم می کند که همه جای محلول به صورت یکنواخت گرم شده و فرآیند احتراق به شکل همگن تری انجام شده و پودر حاصل دارای خلوص و همگنی بهتری باشد. لذا محلول به دست آمده را برای حرارت دهی، داخل اجاق ماکروویو (مدل LG با توان ۵۰۰ وات) قرار دادیم. محلول پس از یک ساعت خشک شده و سپس آتش می گیرد. را آسیاب دستی می کنیم و در دمای C⁰ ۵۰ به مدت دو ساعت حرارت دهی می کنیم. سپس نمونه را چند بخش کرده و در دماهای ۲۰۰، ۸۰۰ او ۱۲۰۰ و درجهٔ

برای آنالیز فازی نمونه ها، الگوهای پراش پرتوی ایکس نمونه ها با استفاده از دستگاه پراش سنج پرتوی ایکس با لامپ مسی (با طول موج ۱/۵٤۰٦ آنگستروم) مدل TRT ساخت شرکت فیلیپس فراهم شد. ریزساختار نمونه ها با یک دستگاه میکروسکوپ الکترونی گسیل میدانی (FESEM) ساخت شرکت Hitachi در دانشگاه میدانی (FESEM) ساخت شرکت Hitachi در دانشگاه تهران مورد بررسی قرار گرفت. پذیرفتاری مغناطیسی ac نمونه ها بر حسب دما در فرکانس ۳۳۳ هرتز با یک دستگاه پذیرفتاری سنج ساخت شرکت Lake-Shore مدل میله ای و مقاومت الکتریکی نمونه ها به روش معمول چهار میله ای ساخت شرکت Lake یخچال مداربسته ساخت شرکت Leybold خنک می شد، اندازه گیری شد.

نتايج و بحث

شکل ۱ الگوهای پراش پرتوی ایکس نمونههای باز پخت شده در دماهای گوناگون را نشان میدهد. همانگونه که دیده می شود فاز خالص مورد نظر مطابق با کارت استاندارد به شماره (JCPDS 047-0444) شکل گرفته است و در حد دقت دستگاه، ناخالصی وجود ندارد. یخچال مغناطیسی و جاذب امواج از آنها بهره گرفته می شود [۸ و ۹]. انتظار می رود که اندازهٔ دانهها در حد نانومتر تأثیر بسیاری بر ویژگیهای الکتریکی و مغناطیسی این ترکیبات داشته باشد. لو و همکارانش اثر اندازهٔ ذرات را بر ویژگیهای فیزیکی ترکیب La_{0.85}Na_{0.1}MnO مورد بررسی قرار فیزیکی ترکیب La_{0.85}Na_{0.1}MnO مورد بررسی قرار دادند. یافتههای آنها نشان می دهد که با کاهش اندازهٔ گذار عایق به فلز به سمت دماهای کمتر جابجا می شود آدرات به محدودهٔ نانومتری رفتار شیشه اسپینی در ترکیب ذرات به محدودهٔ نانومتری رفتار شیشه اسپینی در ترکیب اثر دمای بازیخت یا به عبارت دیگر اثر اندازهٔ ذرات را بر ویژگیهای فیزیکی ترکیب La_{0.9}Sr_{0.1}MnO بررسی کردهایم.

روش کار و دستگاهها

در این پژوهش ترکیب La_{0.9}Sr_{0.1}MnO₃ بهروش سل-ژل و گرمادهی توسط مایکروویو تهیه شد. نخست محلول اوليه شامل محلول نيتراتها را فراهم مىآوريم. مقادير مورد نظر از نيتراتهاي لانتانيوم، منگنز و استرانسیوم را بر پایهٔ فرمول مورد نظر توزین و در حجم کمینه از آب یون زدایی شده بر روی همزن مغناطیسی و دمای ۲۰ °C حل میکنیم. محلول پایه شامل محلول اتیلن گلیکول است که محلول نیتراتها را به آن میافزاییم. در نهایت محلول اسیدسیتریک تهیهشده در دمای C^oC را به محلول مرحلة قبل اضافه ميكنيم. نسبت مولى اتيلن گلیکول و اسید سیتریک به مجموع یون های فلزی ۱:۳ انتخاب شد. pH محلول بهدست آمده حدود یک بود. این مرحله از کار مشابه روشی است که قبلاً برای ساخت ترکیبهای مشابه بهکار برده شده بود [۱۲]. در روش سل-ژل با افزایش دمای همزن مغناطیسی، محلول خشک شده، فرآیند احتراق صورت گرفته و پودر اولیه حاصل

شکل ۱. الگوهای پراش پرتو ایکس نمونههای بازپخت شده در دماهای گوناگون که بر روی الگوها آمده است.

برای تمام نمونهها نشان می دهد. پارامترهای شبکهٔ به دست آمده برای نمونهها در حدود a = 5.493Å ، a = 5.493Å و و a = 5.493Å است که با مقدار گزارش شدهٔ دیگران: c = 13.352Å و b = 5.539Å ، a = 5.531Å زیادی مطابقت دارد [۹].

شکل ۳ تصاویر FESEM نمونههای بازپخت شده در دماهای گوناگون را نشان می دهد. مطابق شکل اندازه ذرات نمونهٔ پخت شده در دمای C^o ۲۰۰ در حدود ۰۰ نانومتر است و با افزایش دمای بازپخت ذرات به هم می رسد. لازم به ذکر است که اندازهٔ ذرات به دست آمده از تصاویر FESEM، بزرگتر از اندازهٔ بلورکهای محاسبه شده از رابطهٔ شرر است. این اختلاف به این دلیل است که هر ذرهای با توجه به اندازهاش می تواند از چند بلورک تشکیل شده باشد و رابطهٔ شرر تنها میانگین اندازهٔ بلورکها را برآورد می کند. همچنین دیده می شود که با افزایش دمای بازیخت قلههای روی هم مربوط به فاز شکل گرفته از هم جدا می شوند. معمولاً در نمونههای با ابعاد نانو قلهها پهن بوده و همپوشانی قلهها وجود دارد. چنین رفتاری را دیگران نیز گزارش دادهاند [۱۰، ۱۳ و ۱۶]. با استفاده از رابطهٔ شرر (رابطه ۱) اندازهٔ بلورکها محاسبه شد و بهترتیب مقادیر تقریبی ۳ $\pm$ ۲۲، ٤ $\pm$ ۲۳، ۲ $\pm$ ۸۳ و $7 \pm$ ۲۶ نانومتر برای نمونههای بازیخت شده در دماهای ۲۰۰، ۸۰۰ در جه

 $D = 0.9\lambda/\beta \cos\theta \tag{1}$

در این رابطه λ طول موج پرتوی ایکس، β پهنا در نصف بیشینه قله و Θ زاویه براگ است. تحلیل ریتولد نمونهها با نرمافزار ULLPROF انجام شد. شکل ۲ تحلیل ریتولد نوعی را برای نمونههای بازپخت شده در دماهای ۲۰۰ و ۱۲۰۰^oC نشان میدهد. این تحلیل شکل گیری ساختار لوزیوجه (Rhombohedral) با گروه فضایی R-3C را

شکل ۲. برازش الگوهای پراش پرتوی ایکس بهروش ریتولد برای نمونهٔ بازپخت شده در a) °C و C (b) ۱۲۰۰ و ۲۰۰ °C.

شکل ۳. تصاویر FESEM نمونههای بازپخت شده در دماهای مختلف، ۲. ۲۰۰۰ و C (a C (b) ۲۰۰۰ و ۲. ۲۰۰۰ ۲۰۰۱ م. ۲۰۰۰ ۲۰۰۱ م.

شکل ٤ نمودارهای بخش حقیقی پذیرفتاری مغناطیسی ac نمونهها را نشان میدهد. دیده میشود که با کاهش دما همه نمونهها گذار از حالت پارامغناطیس به فرومغناطیس را نشان میدهند. بررسی این نمودارها نشان

میدهد که با افزایش دمای بازپخت و افزایش اندازهٔ ذرات، پهنای گذار پارامغناطیس به فرومغناطیس از مقدار حدود ۱۰۰ کلوین برای نمونهٔ بازپخت شده در دمای C^o ۲۰۰، به حدود ۵۰ کلوین برای نمونهٔ بازپخت شده در ۳۸

بنابراین با افزایش دمای بازپخت و به دنبال آن، افزایش اندازهٔ ذرات، مغناطش افزایش پیدا می کند. همچنین با کاهش دمای اندازه گیری ابتدا بخش حجمی که نظم و دمای گذار بالاتری دارد به فاز فرومغناطیس گذار می کند و در ادامه با کاهش بیشتر دما بخش سطحی نظم مغناطیسی پیداکرده و گذار کامل می شود. بنابراین در نمونه های با اندازهٔ ذرات بزرگ، فرآیند گذار در بازهٔ دمایی کمتری صورت می گیرد و پهنای گذار کاهش می یابد. این رفتار در نمونه های دلمارon می شود اخیراً توسط یادف و همکارانش مطالعه شده، دیده می شود [۱۷]. دمای C⁰ ۱۲۰۰ کاهش پیداکرده و اندازهٔ پذیرفتاری که متناسب با مغناطش است افزایش یافته است. این نتیجه با در نظر گرفتن اثرهای مرزدانهها توجیه شدنی است. در نمونههای بس بلور دانهای، هر دانه به دو بخش سطحی (بروندانهای) و حجمی (دروندانهای) تقسیم میشود. مرزدانهها یا بخش سطحی به دلیل وجود لایه مغناطیسی مرده در سطح ذرات، مغناطش و دمای گذار پایین تری دارند، در حالی که قسمت حجمی ویژگیهای نمونهٔ توده را دارد [۱۵ و ۱۲]. در واقع با بزرگ شدن دانهها بخش حجمی دانه که نظم و مغناطش بیشتری نسبت به سطح دارد و نیز سهم بیشتری در مغناطش دارد، افزایش می یابد.

شکل ٤. نمودار تغییرات دمایی بخش حقیقی پذیرفتاری مغناطیسی ac نمونههای بازپخت شده در دماهای ۱۲۰۰ °C (۵ ،۲۰۰ °C (۵ ،۲۰۰ °C (۵ ،۲۰۰ °C (۵) ۲۰۰ ۰۲۱).

می گیرد و سپس مقاومت کاهش مییابد. این نوع رفتار در نمونههای بس بلور با اندازه ذرات گوناگون دیده شده و توسط مدل ژانگ توجیه شدنی است [۱۸ – ۲۰]. بر پایهٔ این مدل در نمونهٔ بس بلور دانهای، هر دانه مانند یک سامانه دو فازی شامل سطح و دروندانه (body) در نظر گرفته می شود. بخش دروندانه ویژگیهای نمونههای حجمی (bulk) را دارد، اما بخش سطحی از دیدگاه مغناطیسی و الکتریکی ضعیف است. ضعیف بودن ویژگیهای سطحی بهدلایل گوناگونی از جمله کامل نبودن پیوندها در سطح، ناخالصی شیمیایی، کاستیهای شبکه و کمبود اکسیژن است. در این مدل قلهٔ اول در برای بررسی ویژگیهای الکتریکی نمونهها، تغییرات مقاومت الکتریکی نمونهها برحسب دما اندازهگیری شد. شکل ٥ این تغییرات را برای نمونههای بازپخت شده در دماهای گوناگون نشان می دهد. در نمونهٔ بازپخت شده در دمای ۲۰۰ درجهٔ سانتیگراد با کاهش دما مقاومت افزایش یافته و قلهای در دمای حدود ١٦٥ کلوین ((T_{p2}) شکل گرفته و سپس مقاومت کاهش می یابد. در مقابل در نمونهٔ پخت شده در دمای ۱۲۰۰ درجهٔ سانتیگراد مقاومت با کاهش دما افزایش یافته و قلهٔ کوچکی در دمای حدود کاهش دما قرایش یافته و قلهٔ کوچکی در دمای حدود دمای ۲۰۰ کلوین ((T_{p1}) شکل گرفته و سپس با کاهش بیشتر دما قلهٔ دومی در دمای حدود ۱۹۰ کلوین ((T_p) شکل نمونهٔ پخت شده در دمای ۲۰۰ درجهٔ سانتی گراد بسیار بزرگتر از نمونهٔ پخت شده در دمای ۱۲۰۰ درجهٔ سانتی گراد است، که دلیل آن نیز بی نظمی های سطحی بیشتر موجود در نمونهٔ با اندازهٔ ذرات کوچکتر و نبود اتصالات بین دانهای خوب در این نمونه است. دمای بالاتر که منطبق بر دمای گذار پارامغناطیس-فرومغناطیس است، مربوط به گذار عایق- فلز ذاتی است که ناشی از دروندانه است، اما قلهٔ دوم مربوط به تونلزنی بیندانه ها است [۱۸]. پس قلهٔ اول در نمونه های بازپخت شده در دماهای ۲۰۰ درجهٔ سانتی گراد به دلیل چیرگی اثرهای قسمت سطحی دیده نمی شود. همچنین مقاومت

شکل ۵. نمودار تغییرات مقاومت برحسب دمای نمونههای بازپخت شده در دماهای C (a) ۲۰۰ °C (b) ۱۲۰۰ °C.

نتيجهگيري

منگنایت La_{0.9}Sr_{0.1}MnO₃ با اندازهٔ ذرات گوناگون از حدود چند ده نانومتر تا میکرومتر بهروش سل ژل و بهکمک مایکروویو تهیه شد. آنالیز XRD نشان میدهد که فاز تقریباً خالص مورد نظر در نمونه-ها شکل گرفته است. نتایج نشان میدهند که با افزایش دمای بازپخت و اندازهٔ ذرات، پهنای دمای گذار پارامغناطیس-فرومغناطیس بهدست آمده از پذیرفتاری مغناطیسی برای تمام نمونهها کاهش و پذیرفتاری نمونهها افزایش مییابد. همچنین در منحنی مقاومت نمونههای با ابعاد میکرومتر، قلههای مربوط به گذار دروندانهای و بیندانهای دیده شد، در صورتی که در نمونهٔ با ابعاد نانومتر گذار درون دانهای دیده نمیشود.

تشکر و قدردانی

از حمایتهای مالی دانشگاه پیام نور برای انجام این پروژه کمال تشکر را داریم.

منابع

[1] A. Asamitsu, Y. Moritomo, Y. Tomika, T. Arioma, Y. Tokura, Structural phase transition induced by an external magnetic field, *Nature* 373 (1995) 407.

[2] L.B. Duan, J.M. Liu, H.T. Zhu, W.C. Geng, H.Y. Xie, Structure and magnetization studies of $Nd_{0.5-x}Pr_xSr_{0.5}MnO_3$ system, *Physica B* 406 (2011) 4682.

[3] R. Dudric, F. Goga, M. Neumann, S. Mican, R. Tetean, Magnetic properties and magnetocaloric effect in La_{1.4-x}Ce_xCa_{1.6}Mn₂O₇ perovskites synthesized by sol-gel method, *Journal of Materials Science* 47 (2012) 3125.

[4] J.M.D. Coey, M. Viret, S. Von Molnár, Mixed-valence manganites, *Journal of Advanced Physics* 58 (1999) 571.

[5] Y. Tokura, Colossal magnetoresistive oxides, (Gordon and Breach Science) Singapor (2000).

[17] P.A. Yadav, A.V. Deshmukh, K.P. Adhi, B.B. Kale, N. Basavaih, S.I. Patil, Role of grain size on the magnetic properties of La_{0.7}Sr_{0.3}MnO₃, *Journal Magnetism and Magnetic Materials* 328 (2013) 86.

[18] N. Zhang, W. Ding, W. Zhong, D. Xing, Y. Du, Tunnel-type giant magnetoresistance in the granular perovskite $La_{0.85}Sr_{0.15}MnO_3$, *Physical Review B* 56 (1997) 8138.

[19] M.A. Lopez-Quintela, L.E. Hueso, J. Rivas, F. Rivadulla, Intergranular magnetoresistance in nanomanganites, *Nanotechnology* 14 (2003) 212.

[20] P. Kameli, H. Salamati, A. Aezami, Influence of grain size on magnetic and transport properties of polycrystalline La_{0.8}Sr_{0.2}MnO₃ manganites, *Journal Alloys and Compound* 450 (2008) 7. [6] S. Jin, T. Tiefel, H.M. Mc. Cormack, R. Fastnacht, A. Ramesh, L.H. Chen, Thousand fold Change in Resistivity in Magnetoresistive La-Ca-Mn-O Films, *Science* 264 (1994) 413.

[7] E. Dagotto, T. Hotta, A. Moreo, Colossal Magnetoresistant Materials: The Key Role of Phase Separation, *Physics Reports* 334 (2001)1.
[8] U.N. Gupta, H. Muthurajan, H. Kumar, N. Koteswara Rao, S.P. Gokhale, V. Ravi, Synthesis of LSMO at low temperature by novel hydroxide precursor technique, *Matterials Letters* 62 (2008) 527.

[9] K.P. Shinde, S.S. Pawar, S.H. Pawar, Influence of annealing temperature on morphological and magnetic properties of $La_{0.9}Sr_{0.1}MnO_3$, *Applied Surface Science* 257 (2011) 9996.

[10] K.L. Liu, C.Y. Li, D.Y. Wu, Y.Q. Wang, Effects of sintering temperature on physical properties of nanocrystalline La_{0.85}Na_{0.15}Mn₃ ceramics, *Europian Physical Journal: Applied Physics* 56 (2011) 30602.

[11] S. Kundu, T.K. Nath, Suppression of a glassy magnetic state and emergence of a Griffiths-like phase on size reduction in $Nd_{0.8}Sr_{0.2}MnO_3$, *Journal of Applied Physics* 111 (2012) 113903.

[12] A. Rostamnejadi, M. Venkatesan, P. Kameli, H. Salamati, J.M.D. Coey, Magnetocaloric effect in La_{0.67}Sr_{0.33}MnO₃ manganite above room temperature, *Journal Magnetism Magnetic Materials* 323 (2011) 2214.

[13] R. Rozenberg, A.I. Shams, M. Auslender, G. Jung, I. Felner, J. Sinha, S.S. Banerjee, D. Mogilyansky, E. Sominski, A. Gedanken, Ya. M. Mukovskii, G. Gorodetsky, Disorderinduced phase coexistence in bulk doped manganites and its suppression in nanometersized crystals: The case of La_{0.9}Ca_{0.1}MnO₃, *Physical Review B* 76 (2007) 214429.

[14] M. Pekała, V. Drozd, Magnetocaloric Effect in Nano- and Polycrystalline Manganites La_{0.7}Ca_{0.3}MnO₃, *Journal of Non-Crystalline Solids* 354 (2008) 5308.

[15] L.E. Hueso, J. Rivas, F. Rivadulla, M.A. Lopez-Quintela, F. Rivadulla, Tuning of the magnetocaloric effect in $La_{0.67}Ca_{0.33}MnO_{3-\delta}$ nanoparticles synthesized by sol-gel techniques, *Journal Applied Physics* 86 (1999) 3881.

[16] J. Park, E. Vescovo, H.J. Kim, C. Kown, R. Ramesh, T. Venkatesan, Magnetic Properties at Surface Boundary of a half-metallic ferromagnet $La_{0.7}Sr_{0.3}MnO_3$, *Physical Review Letters* 81 (1998) 1953.

٤١